

GER

62

December 2007

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 62

18. årgang – december 2007

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed – jk@cadaid.dk
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og evt. leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Adresse: se under kasserer

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
hbthrane@vip.cybercity.dk

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 3322 3728
fax: 3322 3726
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:**Kontingent:**

150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Rejsende i de mongolske landområder i 1990'erne vil huske de tomme hylder i de små dagligvarebutikker. I dag er der ingen problemer med vareforsyningen, alt kan købes for penge. Handlen i de små butikker foregår stadig uden elektroniske kasseapparater og Dankort-terminaler - dog er kuglerammen erstattet af en lommeregner. Så kan man også vise turistene beløbet.

Foto: Helle-Karin Helstrand

Indhold

Langt fra stregkoder og fødevarekontrol	3
Bistandsprojekt godt fra start	7
I Mongolernes Rige - II	11
Viden eller uviden i Danmark om mongolerne - II	18
Takhierne vender hjem	20
Big Business	24
Aktuelt	25
Fredsmanifestation	25
Frihed - ærlighed - solidaritet	27
Regeringsskifte	27
DMS nyt	28

Langt fra stregkoder og fødevarekontrol

På 2 ugers rejse gennem Mongoliet oplevede jeg en dagligvarehandel uden egenkontrol, stregkoder eller elektroniske hjælpemidler og med en hygiejne, der kunne få det til at rumle i maven.

500 Tögrög for en liter vand på flaske. Den unge, mongolske kvinde, viser mig sin store, men enkle lommeregner, hvor hun har tastet prisen ind. Hun taler kun mongolsk, og det forstår jeg ikke et ord af. 2,50 skal hun have – omregnet til danske kroner. Jeg giver hende nogle sedler, mens hun rækker ned efter pengekasen, der står under den gennemsigtige disk. Pengekasen er bare en slidt papkasse fyldt med pengesedler. Alle varer er mærket med håndskrevne prissedler, hvis købmanden da ikke har sat en seddel med prisen på hylden.

Efter adskillige kilometer over grønne og næsten ubeboede stepper er vi kommet til en lille kommune, Dashincilin Sum, omkring 250 km sydvest for Mongoliets hovedstad Ulaan Baatar. Byen har omkring 2.000 indbyggere og ligner til forveksling et dansk kolonihaveområde. Dog er jorden tør og gulbrun, og ligusterhækkene erstattet af rækværk i træ. Træer og buske er der ingen af.

Vi har fundet en af byens dagligvarebutikker, hvor vi kan købe drikkevarer og lidt snacks til turen videre mod Ulaan Baatar.

Huset er højst 40 kvadratmeter stort. Det har to små vinduer, hvorfra alt lys i butikken skal komme. Der er ingen varer udstillet i vinduerne, for mongolerne køber kun det,

I en »pengekasse« uden ruminddeling kan det være svært at finde den rigtige seddel.

Købmanden køber ris og gryn i sække og vejer dem selv af i mindre poser.

Der er ikke megen kontrol med temperaturen i køle- og frysediske.

Et TV er der altid plads til på hylderne med dagligvarer.

de skal bruge. Der er ikke råd til at blive fristet af fine indpakninger, og reklameblade kommer der ingen af – i hvert fald ikke uden for hovedstaden.

Butikken består af et stort rum. En kommode gør det ud for lager. Her ligger en stak store sække med ris. Dem køber nomaderne, for der er langt til den nærmeste butik, når

man bor på de øde stepper. På en hylde bag disken ligger 500 grams eller 1 kilos poser med mel og gryn importeret fra Kina eller Rusland. Jorden i Mongoliet er så tør og vækstsæsonen så kort, at kornet ikke kan nå at modne.

På en anden hylde genkender jeg vaskepulveret fra *Omo* og et stykke *Lux* håndsæbe, der koster under 25

øre. Siden kommunisterne mistede magten for 15 år siden, er mongolerne langsomt begyndt at importere varer fra andre egne af verden end Østeuropa og Rusland. Men de store vesteuropæiske eller ameri-

Dagligvarebutikken i sum-centret Dashincilin er velbesøgt af såvel byens indbyggere som omegnens nomader.

kanske dagligvarekæder er endnu ikke nået til Mongoliet.

Komaver og gedehoveder

Med blodsukkeret på et passende niveau og ekstra vand i bagagen kører vi videre ind i Bulgan-provinsen mod et større marked, hvor vi kan købe kød, en oplevelse der nok kan få det til at rumle i maven hos en dansker, der den seneste tid har oplevet Fødevarestyrelsen på jagt efter gammelt kød. Kødet ser frisk nok ud, men omgivelserne ville hurtigt få en dyrlæge til at lukke bixsen. Fra en hylde under et af bordene stirrer et afhugget gedehoved tomt på mig, mens en brunlig komave hænger ud over hylden. Intet skal gå til spilde. I et hjørne hænger et helt, men flået dyr – måske en ged. Forbavsende nok er der ingen fluer.

Alligevel glæder jeg mig over, at den mad, jeg skal spise, er tilberedt og – ikke mindst – gennemstegt. For

hvad med salmonella eller campylobacter, som vi hører så meget om i Danmark?

I den anden ende af den store markedshal sidder kvinderne side om side ved hver deres bod. En af dem snakker i mobiltelefon, for hun har ingen kunder lige nu. De sælger alt fra løg til *Coca-Cola*. Nogle af dem har elektroniske vægte, men kasseapparater har de ingen af, og rummet ligger også her hen i tusmørke.

Udenfor skinner solen til gengæld ned over de mange mongoler, der også bruger turen til markedet til at møde hinanden. De unge spiller *pool* eller sidder på deres motorcykler og får en smøg og en snak. De ældre samler sig ved en vogn med store blå plastiktønder. De er fyldt med *airag*, en mongolsk specialitet, som alle drikker – blandt andet på grund af det store indhold af næring. *Airag* er gæret hoppemælk, og indholdet af alkohol er nok no-

Vareudvalget i de små dagligvarebutikker er meget bredt. Pladsen udnyttes maksimalt.

Købmanden vejer slik op. Det koster 10-14 kr. for et kilo, afhængig af typen.

genlunde som i en dansk pilsner. På overfladen flyder nogle sorte ubestemmelige ting rundt. Men hvad – bakterier kan man jo ikke se. Så selvfølgelig skal vi smage, inden vi fortsætter mod hovedstaden, hvor nye og mere moderne supermarkeder vinder indpas.

Men der er lang vej igen, før jeg med rette ville kunne sammenligne med *Spar* eller *SuperBest*. ■

Tekst og foto:
Helle-Karin Helstrand

Forfatteren til artiklen er freelance-journalist. Artiklen blev første gang bragt i *Dansk Handelsblad* 11.08.06. Rejsen, der blev foretaget i begyndelsen af juli 2005, gik fra Ulaanbaatar mod syd til Gobi-ørkenen og tilbage via Karakorum.

På det store kødmarked lægges der ikke så meget vægt på hygiejnen. Intet går til spilde, når mongolerne slagter. Dagens tilbud: en komave komplet.

Bistandsprojekt godt fra start

Bulgan Njama har været i Mongoliet for at gennemføre det første kursus for deltagerne i projektet »Styrkelse af socialt partnerskab netværk«. Hun fortæller her om opbygningen af et bistandsprojekt domineret af kvinder.

Projektets mongolske samarbejdspartner er den mongolske NGO *Social Partnership Network* (herefter SPN), som blev etableret i 2004. Organisationen, der har 15 lokalafdelinger, er forholdsvis ny og uden store erfaringer inden for bistandsprojekter. Projektet skal derfor ligeledes arbejde på at styrke og udvikle organisationen fremover.

Projektet er stadig i en forberedelsesfase. Hele foråret og sommeren 2007 har været kendetegnet

ved en del rejser og møder i de 5 lokalområder: Orkhon, Dornogobi og Dundgobi aimager og Nalaikh, Khan Uul distrikter af Ulaanbaatar.

Lokalt har de nyetablerede projektbestyrelser arbejdet intenst på at etablere 2 selvhjælpsgrupper i hvert område. Efter en del *head-hunting* og mange samtaler er der hyret en *facilitator* til hvert af de 5 lokalområder. Facilitatoren arbejder på at skabe overblik, varetage opgaven som formidler og skabe rammer for effektive møder og diskussioner. Alle facilitatorer – på nær én – har

Projektet, som er beskrevet i Ger 60, side 3-5, går i korte træk ud på at støtte lokalt baserede selvhjælpsaktiviteter for 1.200 fattige familier i 5 lokalområder i Mongoliet. Familierne er de primære aktører i selvhjælpsaktiviteterne. Det betyder, at medlemmerne planlægger, organiserer, evaluerer og fører regnskab og tilsyn.

fået et mindre kontor ved bag/choroo-administrationen. En af facilitatorerne har fået kontor ved distriktets voksenuddannelsescenter.

Projektets lokale ildsjæle

De 5 facilitatorer har meget forskellig baggrund. I Orkhon har facilitatoren arbejdet som bygningsarbejder og har i flere år på frivillig basis arbejdet som gruppeleder ved sin bag (den mindste administrative enhed i kommuneadministrationen i byen Erdenet). I Dornogobi har facilitatoren en baggrund i regnskab og økonomi. I Dundgobi er facilitatoren en tidligere folkeskolelærer. I Nalaikh Distrikt har facilitatoren studeret sprog på universitetet. I Khan Uul Distrikt har facilitatoren arbejdet med et låneprojekt for en international organisation.

Karakteristisk for alle 5 facilitatorer er, at de er enlige kvinder i alderen 21-37 år. Et par af dem er blevet enker i en tidlig alder. De virker alle meget engagerede og forventer sig meget af projektet. Projektet kan desværre ikke lønne dem, men de modtager et fast beløb om måneden, svarende til 70\$ til dækning af transport, telefon og andre udgifter. Projektet betaler deres rejseudgifter til og fra Ulaanbaatar, når de skal på kurser og vejledningsmøder. Vi håber, at vores 70\$ dækker udgifterne, da de alle på nær én også har mindreårige børn, som de skal forsørge.

Den centrale projektbestyrelse

En central projektbestyrelse er blevet etableret i løbet af sommeren. Den består af en række eksperter og ledes af parlamentsmedlemmet for Den demokratiske Sammenslutning, hr. Lhamba.

Lhamba er desuden formand for bestyrelsen for *Mongolian Association for Primary and Secondary School Development*, som er Dansk Mongolsk Selskabs mongolske samarbejdspartner på projektet »Skoleudvikling i landdistrikter i Mongoliet«. På denne måde håber vi på at kunne sikre samarbejde og

koordinering mellem vores to projekter i Mongoliet.

Kursus

Det første kursus for repræsentanter for lokalafdelinger, selvhjælpsgrupper og facilitatorer fra de 5 lokalområder fandt sted i dagene 8.-14. oktober 2007 i Ulaanbaatar. Kurset havde 30 deltagere. Bortset fra én mandlig deltager var de alle kvinder i alle aldre med meget forskellig baggrund og livserfaringer. Størstedelen af underviserne var ligeledes kvinder. Det er nok et meget typisk billede af Mongoliet i de senere år: Kvinderne er alle steder, bare ikke i parlamentet.

Aftalt kursusdisciplin blev overholdt under hele kurset. Hver eneste dag kl. 9.00 sad alle i *Damosts* store kursuslokale. Mobiltelefonerne var slukkede, og man lyttede opmærksomt på oplægsholderne. Kursuslokalet emmede af optimisme, entusiasme og energi. De tekniske hjælpemidler blev flittigt benyttet, og de gjorde ikke kurset mindre spændende.

Underviserne var dygtige og velforberejede.

Det viste sig også at være en stor succes at invitere to andre organisationers repræsentanter til at fortælle om deres egne erfaringer. Den ene af de to gæsteoplægsholdere fortalte om etablering af Lokalt Baseret Organisation (CBO) i Ulaanbaatars Songinokhairkhan Distrikt. For kvinden fra organisationen *Gender Center for Sustainable Development* havde valgt at kalde sit 2 timer lange og meget interessante oplæg for »Lokalsamfundets deltagelse og lokalt ejerskab«.

Den anden gæsteoplægsholder – en tidligere ansat i FN – fortalte om et andet og ligeledes meget interessant FN-finansieret projekt. Projektets formål var at definere en egnet metode for omkostningsbevidst anvendelse af midler til lindring af fattigdommen blandt de fattige i gerkvarterer ved støtte til lokal deltagelse og engagement. Dette projekt startede en betydelig lokal udvikling baseret på deltagelse og fællesopsparing.

Det viser sig, at vores projekt har mange fællestreks med begge projekter. Film for deltagerne vedrørende det sidstnævnte projekt blev fremvist om aftenen.

En hel dag blev brugt til fremlæggelse af projektdokument og gennemgang af forberedelsesfasen centralt og lokalt.

Derudover var der undervisning i emner som civilsamfund, fortalervirksomhed, *empowerment* (dvs. socio-økonomisk, politisk styrkelse, bemyndigelse, selvstændiggørelse), facilitering, monitorering, evaluering, *exit*-strategi, *accountability* (dvs. ansvarlighed, gennemskuelighed), selvhjælpsgrupper, lån og opsparing samt regnskab.

Under kurset var der ligeledes gode muligheder for diskussion og erfaringsudveksling. Især facilitatorerne var meget glade for at mødes med ligestillede fra andre lokalområder, og de benyttede enhver lejlighed til at snakke sammen.

Kurset afsluttedes med forslag til detaljerede projektplaner i lokalområderne. Deltagerne fik mange vejledningsmaterialer og modeller til det videre arbejde lokalt. Alle emnerne var meget relevante. Undervejs under kurset opsamlede de ansatte på Damost kursusoplæg, gruppediskussioner, vejledninger og modeller til en stor »bog«, som omdeltes til deltagerne efter kurset. Det obligatoriske opstillingsbillede

blev ligeledes taget, og alle fik et billede med hjem.

Storgruppe og lillegruppe

Der er oprettet 2 store selvhjælpsgrupper (storgrupper) i hvert af de 5 involverede aimager. Hver storgruppe består af max. 40 medlemmer. I startfasen har storgrupperne dog lidt færre medlemmer. Det hænger sammen med kravene om at indføre opsparing som et vigtigt princip, som sikrer større gruppestabilitet og projektejskab. Vi forventer, at storgruppen vil vokse med tiden, hvis projektet får gode resultater.

Storgruppen splittes yderligere til flere mindre grupper afhængig af opgaverne, naboskab og fælles forståelse. Grupper med 5-8 personer udgør en lillegruppe. Storgruppens opgave er at planlægge/koordinere aktiviteter, føre diskussion i det store rum, arbejde med fortalervirksomhed og deltage i kurser.

Gruppenleder i storgruppen vælges en gang om året. Alle opfordres til at melde sig til SPN som medlem. Storgrupperne drøfter under hele projektet dets *exit*-strategi. Det er projektets mening, at projektet udvikles til en CBO (lokalt baseret organisation). Den lokale afdeling af SPN og selvhjælpsgrupperne udgør tilsammen en CBO med mulighed for etablering af en

låne- og sparegruppe, som ejes af medlemmerne på længere sigt.

Opsparing, lån mm.

Det tog lang tid at finde en passende model for det praktiske arbejde. Da projektet involverer mange personer i spredte egne, er det af stor betydning at have en velovervejet planlægning og forberedelse for at undgå for mange fejl. Vi har igen længere tid haft møder med lokale bankfolk og andre eksperter samt studeret andres erfaringer.

På baggrund af rigtig mange diskussioner har vi nu udarbejdet regler og vejledninger vedrørende lån, opsparing, lokal lånekomité og formular til lånekontrakt.

I lokalområderne er der nedsat en lokal lånekomité, der administrerer og behandler låneansøgninger lokalt. Medlemmerne i den lokale lånekomité består foruden af facilitator, gruppeformænd og en repræsentant fra den lokale SPN af en række relevante folk fra de lokale aimag/distrikt-myndigheder og en repræsentant fra *Khan Bank*. I *Khan Bank* åbner selvhjælpsgrupperne konti, og her administreres opsparing, långivning og tilbagebetaling. Banken har afdelinger i alle lokalområder og er derfor velegnet til sådanne projekter.

Lånet ydes til lillegruppen, der består af 5-8 personer, der bærer et kollektivt ansvar for tilbagebetaling af lånet. Gruppens medlemmer optager lånet på skift i henhold til de udarbejdede regler. Lånet ydes først, når gruppen er stabil, har haft en regelmæssig opsparing (dagligt og ugentligt) og har deltaget i et kursus vedrørende lån, opsparing og regnskab. Inden lånoptagelse skal hvert medlem have opsparet 10% af den samlede lånebevilling på 100.000 tugrik (ca. 100\$).

Efter flere diskussioner blev vi enige om at opkræve 1,5% i rente om måneden, som sættes på grup-

pens konto. Renten anvendes til dækning af manglende tilbagebetaling af eventuelle ikke-betalere eller til dækning af lokale udgifter i forbindelse med administration af lån og opsparing. Der er i øvrigt udarbejdet detaljerede regler og vejledning om lån og opsparing samt detaljeret vejledning for regnskabsføring og -aflæggelse i forbindelse med administration af lån.

Projektet har engageret en lokal ekspert, som har været meget hjælpsom med kurser for vores ansatte om lån og opsparing. Hun har stor erfaring fra NGO-arbejde i Usbekistan, Kirgistan, Mongoliet etc. Hun tilknyttes projektet som rådgiver i 2 måneder.

Hovedkontoret

Hovedkontoret er det gamle Damost, og der sidder næsten de samme folk som før. En ny halvtids kontormedhjælper er ansat. Det er en ung nyuddannet matematiker. Det viser sig, at hun er en meget effektiv og initiativrig pige, og det giver store lettelser i mange situationer.

Vi har i lang tid søgt en EDB-ekspert, men uden det store held. Banker, mobilselskaber og andre private firmaer tilbyder for attraktive lønninger. Til vores store held kom vores tidligere tekniske ansvarlige tilbage efter 3 år i en bank.

Der er nu i alt 6 ansatte, inklusive de 2 halvtidsansatte. Dagene er fyldt med travlhed, og i den første tid har det også krævet en del rejseaktivitet, møder, *workshops* og debat med borgere og organisationer i lokalområderne samt med relevante NGO'er i Ulaanbaatar.

Vores egne børn

Vores tidligere (gade)børn er heller ikke glemt. De har det alle godt, selv om vilkårene i hjemmene er mere end beskedne. Damost kontakter dem regelmæssigt, og de fleste er blevet tilknyttet kortere eller længere faglige kurser. De efterhånden voksne unge er meget glade for kontakten.

En japansk kirke har ydet støtte til praktiske kurser for vores børn. Min gamle veninde, som bor i

Tokyo, er dybt engageret i en lokal baptistkirke i sin fritid. Kirken havde stor sympati for projektet, og derfor har de besluttet at bidrage til afviklingen af projektet.

Dansk Mongolsk Selskabs indsamlede penge støtter familierne med penge til brændsel i den kolde vintertid, tøj og andre fornødenheder. Vi passer naturligvis på, at de ikke værner sig alt for meget til almisser. Derfor er det stadig vigtigt at fastholde dem på ordentlig uddannelse/undervisning og et fast job. Ved en anden lejlighed kan Gers læsere få historierne om de børn og unge, som vi har så svært ved at glemme. ■

Bulgan Njama
Projektkoordinator

Alle fotos er optaget under kurset i Damosts lokaler i dagene 8.-14. oktober 2007.

I Mongolernes Rige

II

Rubruck på rejse til Karakorum

I sidste nummer fulgte vi Carpinis rejse til Storkhanens hof i 1245-47. Få år senere sender den franske konge, Ludvig den Hellige, en anden franciskanermunk af sted for at knytte venskabelige forbindelser til mongolerne og om muligt omvende dem til kristendommen. I 1253 drager Wilhelm fra Rubruck af sted med et lille følge. Den skarpe iagttager gør flittigt notater.

Den Utryghed med Hensyn til hvad der endnu kunde true Europa fra Mongolernes Side, og som havde været medvirkende til Carpinis Udsendelse, opfyldte endnu Paven og Europas Fyrster. Den franske Konge *Ludvig IX*, der ved Carpinis Hjemkomst var ved at forberede et Korstog til det hellige Land, var meget interesseret i en Plan om at skabe et Forbund med Mongolernes Kejser imod Muhammedanerne. I den Anledning havde Paven straks efter Carpinis Hjemkomst sendt denne til Paris, desuden fik Carpini det Hverv at forsøge paa at paavirke Kongen til at udsætte det paatænkte Korstog, som Paven ansaa for forhastet. Ludvig IX, der for sin Fromheds Skyld har faaet Tilnavnet den Hellige, var af forskellige uofficielle mongolske Sendebud blevet bestyrket i sine Forhaabninger om, at Mongolernes nyvalgte Kejser ikke var utilbøjelig til at antage Kristendommen. I Begyndelsen af 1249 afsendte Kongen derfor et Gesandtskab bestaaende baade af Præster og diplomatiske Sendebud under Ledelse af en fransk Munk *Andreas af Longjumeau* til Kejser *Kujuk*. Blandt de mange kostbare Gaver, Gesandt-

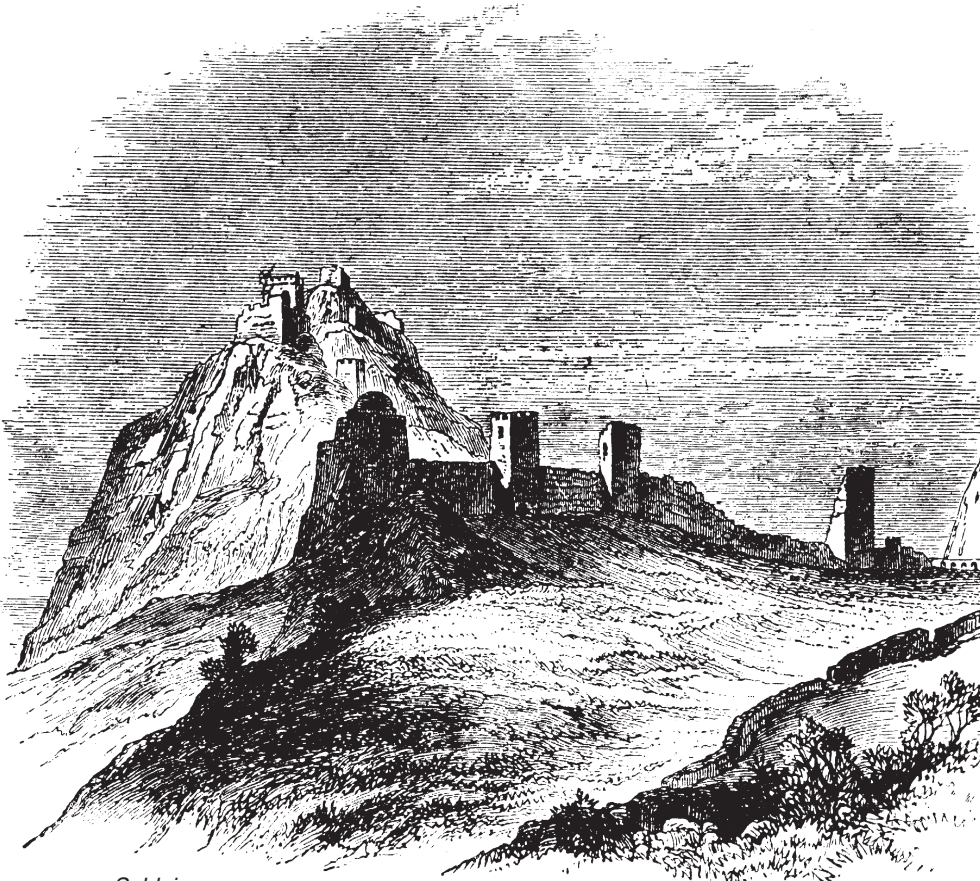
skabet medbragte, var et pragtfuldt Telt formet som et Kapel, hvis Vægge var smykket med bibelske Billeder, der skulde bidrage til at lede Mongolernes Hersker til den rette Tro.

Da Sendebudene, som fulgte de gamle Karavaneveje gennem Lille-Asien, Persien og Turkestan, naaede frem til Mongolernes Hovedkvarter, var Kejser *Kujuk* imidlertid død. De blev i Stedet for modtaget af Enkekejserinden *Ogul-Gaimisch*. Denne myndige og mandhaftige Herskerinde lod sine Undersaatter forstaa, at det franske Gesandtskab var kommet for at tilbyde Frankrigs Underkastelse som Vasalstat under mongolsk Overhøjhed, og det Svar, hun sendte tilbage med Gesandtskabet, var holdt i samme Aand. Hun paalagde heri den franske Monark, saafremt han havde sit Liv kært, regelmæssigt hvert Aar at sende Mongolerne en Tribut af Guld og Sølv. Efter dette beskæmmende og ydmygende Resultat af hans velmente Henvendelse slog den franske Konge foreløbig enhver Tanke om Forbund med Mongolerne af Hovedet, og det var ham kun en ringe Balsam paa Saaret, at han nogle Aar senere fra Mongolkejseren *Mangu* modtog

et Brev, hvori Enkekejserinden betegnedes som »den vederstyggeligste Heks, uslere end en Hund«.

Nogle Aar senere lykkedes det dog en fransk Ridder, der havde besøgt de mongolske Lande, paany at vække Ludvig den Helliges Forhaabninger med Hensyn til Kristendommens Muligheder blandt Mongolerne. Dertil kom, at baade Carpinis og *Andreas af Longjumeau*s Erfaringer og Iagttagelser trods alt gik ud paa, at Mongolerne ikke var helt uimodtagelige for den sande Tro. Kongen besluttede sig derfor til endnu en Gang at gøre et Forsøg paa at bane Vej for Kristendommen i det fjerne Asien og paany udsende en Ekspedition til den mongolske Hersker. For ikke at opleve den samme Ydmygelse som sidst besluttede han, at Sendelsen skulde undgaa alt, hvad der havde Skær af politiske Hensigter, og ene og alene have Karakteren af en from og beskeden Missionsrejse, der kun blev foretaget for at udbrede Kendskabet til Kristendommen.

Til at udføre dette vanskelige Hverv valgte han Franciskanermunken *Wilhelm fra Rubruck* i fransk Flandern. Rubruck, eller *Rubruquis*, som han sædvanligvis kaldes,

Soldaia

var langt fra saa rigt forsynet med Gaver og Udstyr til at overrække Mongolernes Kejser som de tidligere Udsendinge. Han blev kun udrustet med et personligt Brev fra Ludvig den Hellige til denne, hvori der anmodedes om, at man ikke udsatte hans rejsende Undersaatter for Overlast, og hvori Mongolerne formanedes til at antage Kristendommen og anerkende Paven som Kirkens Overhoved. Rubruck begyndte sin egentlige Asienfærd den 3. Maj 1253 i Konstantinopel, hvor han havde opholdt sig om Vinteren og truffet Forberedelser til Rejsen og kort før sin Afrejse prædiket i Sofia Kirken. Han sejlede gennem Sortehavet og ankom til *Soldaia (Sudak)* paa *Krims* Sydkyst. Denne By var Udgangspunktet for Vestens Købmænd, der drev Handel med Mongolerne. Her udrustede han sig til den lange Færd, og den 1. Juni brød Karavanen op. Den bestod af seks overdækkede Vogne trukket af Okser af den Slags, som sædvanligvis

anvendtes i Syd-Rusland og Central-Asien. Heri læssedes de rejsendes Ejendele, Sengetøj o. s. v. Desuden raadede man over fem Rideheste til Ekspeditionens vigtigste Medlemmer: Rubruck selv, Broder *Bartholomæus fra Cremona* og en vis *Gozet*, der var Skriver, og som skulde overrække Gaverne, samt en turkmenisk Tolk og en Dreng *Nicolaus*, som Rubruck havde købt i Konstantinopel. Efter Raad af Købmændene i denne By medbragte Ekspeditionen Frugt, Muskatvin og Bagværk, som skulde anvendes til Gaver til Tartarhøvdingerne for at stemme disse venligt og lette Vejen for de rejsende. Turen gik først over Krim, hvor Rubruck traf paa en gotisk Stamme, hvis germanske Sprog han uden Vanskelighed forstod. Man passerede ind over *Jaila Bjergene*, hvis skønne Landskab Rubruck var meget begejstret for. Herfra fortsatte man ud over Syd-Ruslands Stepper. Hensigten var først at aflægge Besøg hos Mongol-

fyrsten *Sartach*, en Søn af den tidligere omtalte *Batu*, hvem Carpini havde besøgt i Kiev.

Mange Dage havde Rejsen ikke været, før Rubruck og hans Rejsefæller mødte de første Tartarer. Synet af dem har aabenbart ikke været særlig opmuntrende, thi Rubruck udbryder i sin Beretning: »Ved at se dem troede jeg mig flyttet til en helt anden Verden«. Det viste sig at være en temmelig paagaende Bande, man havde truffet paa. De galoperede frem og omringede Vognene, som de undersøgte paa en meget nærgaaende Maade i Forventning om, at de indeholdt Guld og Sølv, derpaa krævede de ind af de fremmedes sparsomme Proviand. Rubruck overlod dem ikke uden Betænkelighed en Flaske Vin, som blev tømt paa Stedet, hvorefter der straks blev forlangt en til med den spøgefulde Motivering: »at en Mand gik vel ikke ind i et Hus med kun det ene Ben«. Rubruck afslog dog at udlevere mere under Henvi- ning til det knappe Forraad. Derefter blev de rejsende skarpt udspurgt om Formaålet med Turen. Mongolerne tog intet med Magt, men de tiggede og plagede ustandseligt om alt, hvad de saa af store og smaa Ting i de fremmedes Besiddelse. »Og hvis nogen giver dem noget,« skriver Rubruck, »er det ingen Nytte til, for de er utaknemmelige. De betragter sig selv som Verdens Her- rer og mener, at ingen har Ret til at nægte dem noget. Hvis man afslaar at give dem og siden hen har Brug for deres Tjeneste, hjælper de En daarligt ... Da vi forlod dem, syntes det mig, som om vi var undsluppet Djævelens Klør.«

I to Maaneder fortsattes den møj- sommelige Rejse ud over Stepperne, og i den Tid sov man ikke en eneste Gang i et Hus eller Telt, men tilbragte Nætterne under aaben Himmel liggende under Vognene. Ingen menneskelige Boliger saas, det eneste, der brød Landskabets

Ensformighed, var de Gravhøje, som var opført af Landets tidligere Befolkning *Komanerne*, der nu var udryddet eller fordrevet af Mongolerne. Undervejs mødte man en Mongolhøvding ved Navn *Scatay*, til hvem Rubruck medbragte Breve fra Kejseren i Konstantinopel. De talrige, store, svære Vogne og de mægtige Flokke af Kvæg, Geder og Faar gjorde et imponerende Indtryk paa Rubruck og hans Ledsagere. »Det var mig, som om en hel By kom rullende imod mig,« udbryder han. Rubruck giver en overordentlig livfuld og interessant Skildring af saadan en Mongolstamme paa Vandring; og det er interessant at se, hvor mange af dette Nomadefolks Skikke og Sædvaner vi genkender fra de Beskrivelser, som de gamle græske lærde, *Hippokrates* og *Herodot*, mere end 1500 Aar tidligere giver af Skytherne, der dengang beboede Egnene Nord for Sortehavet.

»De rejser deres Telte,« fortæller Rubruck, »paa en cirkelrund Ramme af sammenflettede Vidjer. Herfra udgaar en Række Stænger, som samles i en lille rund Ring, fra hvilken en Krave rager op som en Skorsten, og denne Kuppel dækker de med hvidt Filt. Undertiden stryger de Filtet over med Kalk, hvidt Ler eller Benmel for at faa det til at se endnu hvidere ud, sommetider maler de det ogsaa sort. Filtet rundt omkring Kraven paa Toppen dekorerer de med forskellige smukke Mønstre. Foran Indgangen hænger der Filt prydet med broderede Figurer i forskellige Farver, Vinranke, Træer, Fugle og Dyr. De laver disse Telte saa store, at de til Tider er 30 Fod brede. Jeg har selv engang maalt Bredden mellem Hjulsporene paa en Vogn til 20 Fod, og Teltet, der var anbragt paa Vognen, ragede mindst 5 Fod udenfor Hjulene paa hver Side. Jeg har ogsaa selv talt 22 Okser, der trak en Vogn med et Telt paa, elleve ved Siden af hinanden og de andre elleve i en Række foran.

Hjulakslerne var saa store som Skibsmaster, og en Mand stod paa Vognen i Teltets Aabning og kørte Okserne.«

Naar man slog Lejr, vendte Telt-aabningen altid mod Syd, og Vognene blev anbragt saaledes, at Teltene stod mellem to Rækker Vogne som mellem to Mure. Kvindernes Vogne var saa pragtfulde, at Rubruck maa opgive at beskrive dem. Mongolfyrsten *Batu* havde 26 Hustruer, og hver af dem havde et saadant mægtigt Telt foruden talrige mindre til Tjenerskabet. Til hvert af disse store Telte hørte der ca. 200 Vogne. En rig Høvdinges Teltlejr var derfor som en stor By, men der var faa Mænd. »Et enkelt Pigebarn kan styre 20–30 Vogne, thi Landet er fladt, og de binder den ene Okse eller Kamelvogn efter den anden. Pigen sidder paa den forreste Vogn og driver paa Okserne, og alle de andre følger efter i samme Trit. Hænder det, at man naar til et Stykke daarlig Vej, løser man dem og fører dem over én efter én. Saaledes drager de afsted med et Faars eller en Okse sindige og langsomme Gang«, slutter Rubruck sin malende Skildring af Mongolernes mægtige rullende Teltby paa Vej ud over Stepperne.

Kort efter at Rubruck havde truffet paa Mongolhøvdingen *Scatays* Teltlejr, blev han modtaget af denne. Til den mongolske Tolks store Misfornøjelse medbragte de fremmede kun meget beskedne Gaver til hans Herre, nemlig en lille Kurv med Bagværk samt et Fad med Æbler og anden Frugt, og det var ikke uden Frygt og Uro, at Rubruck begav sig afsted til Mongolhøvdingens Telt. Rubrucks Beskrivelse af dette Møde lyder saaledes:

»Scatay sad paa sit Leje med en lille Guitar i Haanden, hans Hustru stod ved Siden af ham, og sandt at sige forekom det mig, at hele hendes Næse var skaaret af, for hun var saa braknæset, saa det for mig saa ud, som om hun slet ikke havde no-

gen Næse, desuden havde hun smurt hele den Del af Ansigtet og ligeledes Øjenbrynene ind med en Slags sort Salve, saaledes at hun forekom os uhyggelig styg.«

Sine Gavers Beskedenhed undskyldte Rubruck paa en meget diplomatisk Maade ved at forklare, at da han var Munk, var det ham ifølge Ordensreglerne ikke tilladt at eje Guld, Sølv eller kostelige Dragter, hvorfor han kun havde disse ringe Gaver af deres Fødemidler at give ham til Velsignelse. Gaverne blev naadigt modtaget og fordelt mellem Høvdingens Folk. Efter at Brevet fra Kejseren i Konstantinopel, som Rubruck medførte, var blevet afleveret og siden oversat, spurgte Scatay de fremmede ud om mange Ting vedrørende den kristne Tro og Formaålet med deres Rejse og udvalgte til Slut to Mænd til at tage Vare paa de fremmedes Heste og Okser, saa længe de opholdt sig i hans Lejr.

Man forstaar paa Rubrucks Beretning, at han og hans Ledsagere i nogen Tid har flyttet med den rullende Teltby fra Sted til Sted, og han har derfor haft udmærket Lejlighed til at gøre sine Studier angaaende Mongolernes Skikke og Levevis. Han er en flittig og intelligent Iagttaget, der aarvaagent følger alt, hvad der foregaar i den forunderlige Verden, hvori han færdes, og han har sin egen livfulde og malende Maade at fortælle om sine Oplevelser paa.

Mongolerne sætter stor Pris paa stærke Drikke, og Rubruck, der synes at have sat sig grundigt ind i de forskellige Drikkevarers Tilberedelse og Smag, giver en udførlig og livlig Beskrivelse af de mongolske Drikkegilder. Han fortæller, at deres Yndlingsdrik om Vinteren er en Slags Brændevin, som laves af Ris, Hirse og Honning og er saa klar som

Vin; desuden faar de Vin tilført fra fjerntliggende Egne.

Om Sommeren drikker de derimod udelukkende »Cosmos«, d. v. s. Kumys, den tidligere omtalte berusende Drik lavet af gæret Hoppe-mælk. Først et Gilde begyndte, bragtes der altid et Offer til Afgudsbillederne, der hang over Høvdingens Plads og bestod af Filtdukker, derefter gik en af Deltagerne uden for Teltet, og idet han bøjede Knæ mod de fire Verdenhjørner, stænkede han lidt af Drikken først mod Syd til Ære for Ilden, derpaa mod Øst til Ære for Luften, mod Vest til Ære for Vandet og endelig mod Nord til Ære for de døde. Naar Høvdingen tog Drikkeskaalen i Haanden, hældte han lidt af dens Indhold ud paa Jorden, før han drak, og hvis han drak siddende til Hest, hældte han først en lille Smule paa Hestens Manke og Hals. Der var altid anbragt Kumys ved Indgangsdøren, og ved Siden deraf stod en Guitarspiller.

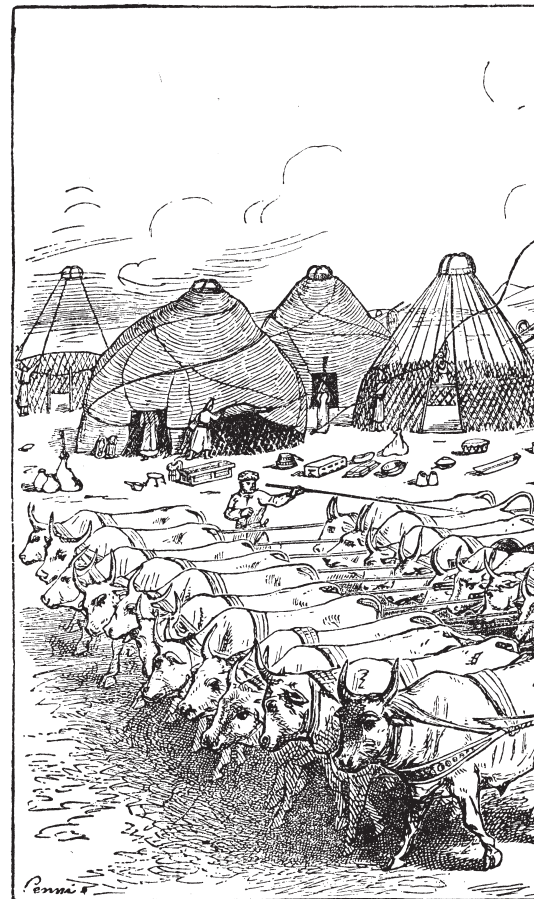
Selve Drikkefesten beskriver Rubruck paa følgende Maade: »Naar Høvdingen begynder at drikke, raaber en af Deltagerne med høj Stemme »Hah!«, og Guitarspilleren slaar paa sit Instrument, alle klapper i Hænderne, og alle danser i Takt til Musikken, Mændene foran Høvdingen og Kvinderne foran deres Herskerinde. Naar Høvdingen har drukket, raaber Deltagerne paa samme Maade som før, og Musikken standser. Derpaa drikker de allesammen, og hyppigt drikker de skamløst og over al Maade. Naar de ønsker at tvinge nogen til at drikke, tager de fat i Ørene paa vedkommende og haler i dem for at faa ham til at gabe op, alt imedens de synger og danser og tramper i Gulvet foran ham.« Det er tydeligt at mærke paa Rubrucks fornøjelige Skildring fra disse Gilder, at han kender dem fra Selvsyn, og han indrømmer ogsaa villigt, at han, første Gang han prøvede paa at drikke Kumys, blev grebet af en ui-

modstaaelig »Gysen«, senere hen gik det bedre. Den frisklavede Kumys beskriver han saaledes: »Det prikker paa Tungen som frisk Vin, naar man drikker den, og bagefter efterlader den en Smag af Mandelsaft paa Tungen, den faar En til at føle sig overvættets munter indvendig, den gør ogsaa svage Hoveder fortumlede og fremkalder megen Vandladning.«

De Kristne og Muhammedanerne i disse Egne ansaa det for en Synd at drikke denne Drik, hvorfor de skadefro Mongoler havde stor Spas med ved enhver Lejlighed at tvinge dem dertil. Mongolernes vigtigste Fødemiddel bestod af soltørrede Kødstrimler af selvdøde Dyr, hvilket ogsaa vakte stor Afsky baade hos Kristne og Muhammedanere. I det hele taget spiste Mongolerne alt muligt Kryb og Smaadyr, som vakte Afsky hos andre. Navnlig blev Kødet af de smaa Murmeldyr, som fandtes i store Mængder paa Stepperne, anset for en særlig Lækerbisknen.

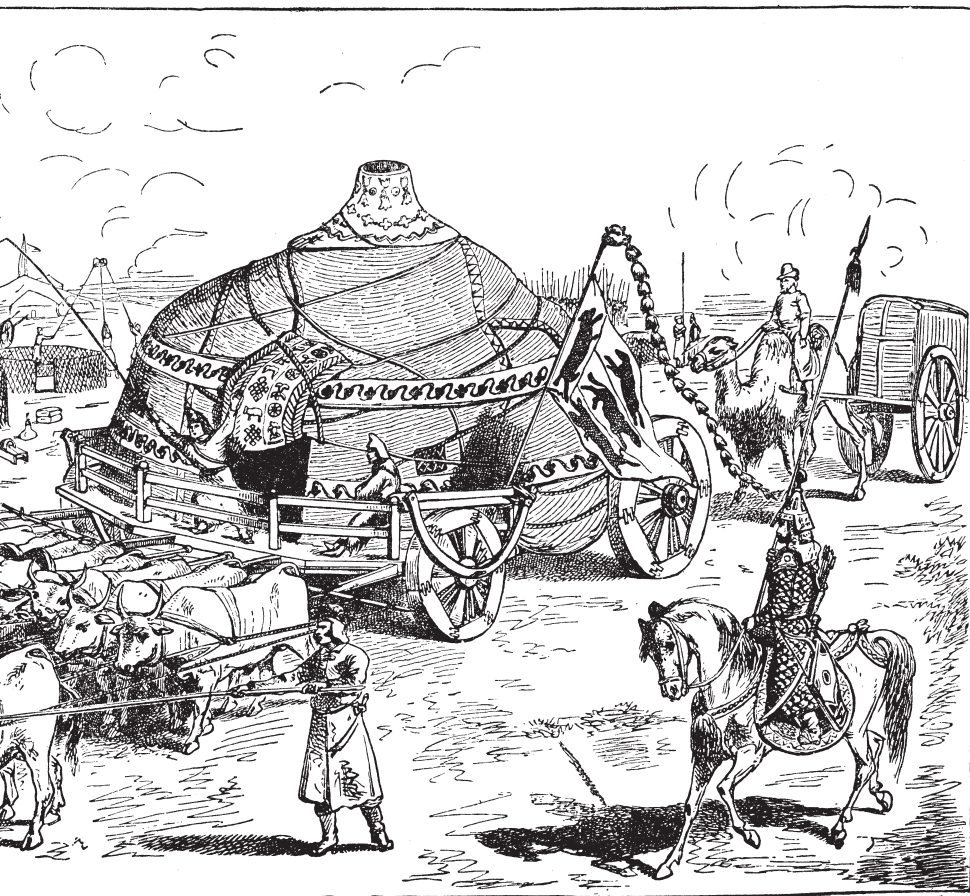
Ogsaa om de forskellige Dyrearter, der lever i disse Egne, ved Rubruck god Besked. Han fortæller om Flokke af Vildæsler, Gazeller, Vildsvin, Springrotter og Argalifaar med mægtige Horn.

Mongolerne er ivrige Jægere, fortæller han. De afholder Jagter, hvor Rækker af galoperende Ryttere driver Steppernes Vildt ind i særlige Indhegninger, hvor de saa nedlægges med Bue og Pil. Jagtfalke anvendes i stor Udstrækning. Af Mongolernes Klædedragt gives der en udførlig Beskrivelse, og Rubruck beretter, hvorledes de undertvungne Folkeslag hver maa bidrage sin Tribut til de mongolske Herre. Fra Kina, Persien og Indien kommer Silke og guldindvævede Stoffer samt Bomuldstøjer, der anvendes om Sommeren, og fra de skovbevoksede Egne mod Nord kostbart Pelsværk til Vinterbrug. Vinterdragten bestaar altid af to

Skindklædninger, hvoraf den ene vender Haarene indad, den anden Haarene udad.

Hvad der især har gjort Indtryk paa Rubruck, er Mongolernes Snavsethed, det gælder baade Mændene og Kvinderne. Skete det en sjælden Gang, at de vaskede sig, foregik det ved at fylde Munden med Vand, sprøjte det ud i de hule Hænder, hvorefter de gned sig med dette Vaskvand i Ansigtet og Haaret. Fade og Kogekar blev aldrig vasket, heller ikke Klæderne. Forsøgte Kvinderne at gøre dette, mente man, at Guderne blev forbitrede og sendte Tordenvejr ned over dem, saa snart Tøjet hængtes til Tørring. Mongolerne havde stor Skræk for Tordenvejr og plejede skyndsomst at skjule sig under mørke Tæpper, naar et Uvejr truede med at bryde løs. Om de mongolske Kvinders travle Virken, deres daglige Sysler og Pligter og om Hustugten og Familielivet

Mongolsk teltkaravane på vej ud over stepperne.

fortæller Rubruck mange interessante Træk, der viser, at han overalt har haft Øjnene godt med sig. Kvinderne beskriver han som meget fede, og jo mere stumpnæsede de er, des smukkere anses de for at være.

Rubruck skulde imidlertid videre paa sin lange Færd, og den 7. Juni fortsatte han Rejsen i østlig Retning. Mongolhøvdingen Scatay gav de rejsende en Mand med som Fører og to til at ledsage dem til den næste Mongollejr, som laa 5 Dagsrejser borte. Desuden blev de forsynet med Fødemidler bestaaende af en Ged og adskillige Skindsække med Komælk. De mongolske Ledsagere benyttede sig aabenbart af Rubrucks og hans Rejsefællers Godtroenhed. De rapsede paa det frækkeste fra de rejsende, indtil disse lærte at tage ordentlig Vare paa deres Ejendele. Dertil kom, at det kneb haardt med Provianten. Foruden de 8 Mand, der daglig skulde

bespises, dukkede der stadig tilfældige Gæster op, som forlangte at spise med. Selv ved Hjælp af Penge var det umuligt at købe sig Levnedsmidler.

Den lille Karavane passerede adskillige fiskerige Floder og naede omsider frem til *Don* Flodens brede Strøm, der efter Rubrucks Beskrivelse var lige saa bred som Seinen i Paris. Han angiver, at den dannede Grænsen mellem Europa og Asien. Efter Rubrucks Mening stod den mod Nord i Forbindelse med det store Ocean, og den udmundede efter at have gennemløbet store Skovstrækninger i en mægtig Indsø (*det asovske Hav*), der stod i Forbindelse med det store Hav (Sortehavet). Ved Flodens østlige Bred havde den mongolske Hersker *Sartach* anbragt en undervungen russisk Stamme, hvis Hverv det var at færgre rejsende over Strømmen. Paa skrøbelige Færger lavet af smaa sammenbund-

ne Baade transporteredes først Folkene derefter Vognene over.

Ved dette Færgested kom Rubruck og hans Ledsagere i en meget vanskelig Stilling. Den mongolske Vejviser havde nemlig sendt Okserne og Hestene tilbage, idet han regnede med, at Ekspeditionen skulde forsynes hermed af Russerne. Disse havde imidlertid Ordre fra Mongolfyrsten *Sartach* til kun at give sig af med Færgetjeneste, og Rubruck blev derfor opholdt i adskillige Dage, fordi Karavanen stod uden Ridedyr og Trækdyr. »Til Slut – skriver Rubruck – gik de dog ind paa at forsyne os med Okser og Heste (til Vognene), efter at jeg havde bevist for dem, at vi i Fællesskab arbejdede for hele Kristendommens Sag. Vi selv maatte dog gaa til Fods.«

Saa fortsatte Ekspeditionen sin langsommelige Vandring hinsides *Tanais*, d. v. s. *Don* Floden, gennem smukke Landskaber opfyldt af Floder og store Skove. Blandt de faa Folk, man traf i det tyndt befolkede Land, var en finsk Stamme, *Moxel* Folkene, om hvilke Rubruck beretter følgende:

»Hvis en rejsende kommer til dette Folk, maa den, hos hvem han først slaar sig ned, sørge for ham, saalænge det passer ham at blive imellem dem. Hvis en sover hos en andens Kone, bekymrer Manden sig ikke derom, medmindre han ser det med sine egne Øjne, de er altsaa ikke skinsyge. De har Svin, Honning og Voks, fremragende Pelsværk og Falke.«

Endelig den 31. Juli naede de rejsende Mongolfyrsten *Sartachs* Lejr, der laa tre Dagsrejser inden *Volga* Floden.

»Sartachs Teltlejr syntes os kæmpemæssig stor,« skriver Rubruck, »for han havde seks Koner, og hans Søn, som var hos ham, havde to eller tre, og hver af dem havde et stort Telt og henved to Hundrede Vogne.«

Efter en Del Besvær blev Rubruck modtaget i Audiens hos Mongolfyrsten Dagen efter Ankomsten. Da han ansaa denne for at være Kristen, skred Rubruck og hans Følge frem for Fyrsten i hele deres straalende kirkelige Skrud, idet de sang »salva regina«. De var udstyret med Messehagel, Krucifiks og Røgelse. Desuden frembar man en Bibel og en pragtfuld Messebog forsynet med skønne Miniaturmalerier. Den sidste var en Gave til Rubruck fra den franske Dronning. Sartach gav Sendebudene en meget venlig Modtagelse og var øjensynlig stærkt interesseret saavel i Præsternes Ornater som i de hellige Bøger og det øvrige kirkelige Udstyr, som de medførte. Brevet, som Rubruck medbragte fra den franske Konge ledsaget af en Oversættelse til Tyrkisk og Arabisk, blev forelæst for den mongolske Hersker, der syntes at være veltilfreds dermed. Sluttelig overrakte Rubruck som sædvanlig Vin, Frugt og Bagværk »til Velsignelse«, i Stedet for Gaver i Guld og Sølv, hvilket ogsaa blev naadigt modtaget.

De rejsende opholdt sig fire Dage i Sartachs Lejr og fik i den Tid kun een Gang en Smule Føde. En Nestorianerpræst, der hørte til Fyrstens Embedsmænd, fratog med Magt Rubruck de kirkelige Festdragter, som havde været anvendt ved Audiensen, samt de hellige Bøger, efter hvad han paastod, fordi Sartach ønskede at studere dem nærmere. Det lykkedes dog Rubruck at liste sin Bibel til sig igen, det øvrige maatte han efterlade i Sartachs Lejr tilligemed sine Vogne og en Tjener. Paa Tilbagereisen fik han dog sine Bøger tilbage med

Undtagelse af Dronningens Messebog med de forgyldte Miniaturer samt en Bibel paa Vers og et kostbart arabisk Værk. Disse tre beholdt Mongolfyrsten for bestandig.

Skønt Sartach saaledes viste temmelig stor Interesse i hvert Fald for de kristne hellige Bøger, blev Rubruck dog udtrykkelig gjort opmærksom paa, at Fyrsten ikke ønskede at kaldes Kristen. Ordet »Kristen« var nemlig for Mongolerne Betegnelsen for europæiske Folkeslag og ikke Navnet paa en Trosbekendelse.

Imidlertid fortsatte Rubruck og hans Selskab Rejsen mod Øst for at fremstille sig for Mongolfyrsten Batu, Faderen til Sartach. Efter tre Dages Rejse naaede man *Etilia* Floden (Volga Floden). Denne mægtige Strøm gjorde et dybt Indtryk paa Rubruck, der beskriver den som den største af alle Floder og fire Gange saa bred som Seinen. Han skildrer endvidere, hvorledes den munder ud i en stor »Indsø« (det kaspiske Hav), der er omgivet af Bjerge paa de tre Sider og begrænses af de store Stepper mod Nord. Dens Omkreds angives til fire Maaneders Rejse. Rubruck fastslaaer udtrykkelig, at det er en Vildfarelse at tro, at dette Hav er en Bugt af Oceanet: »Det naar intetsteds ud til Oceanet, men er overalt omgivet af Land,« skriver han.

Under Omtalen af de forskellige Folkeslag og Landskaber omkring det *kaspiske Hav* og *Volga Floden* fortæller Rubruck, at Landet mellem det *kaspiske Hav*, *Kaukasus* og *Don* kaldes *Albanien* og er berømt for sine kæmpestore Hunde, som anfalder baade Løver og Tyre. Ogsaa Rubruck har hørt det Sagn, som kendes allerede af Oldtidens Forfattere, at der, fjernt mod Nord ved Oceanet, lever et Folk, der bruger Hunde til at trække deres Slæder ligesom Okser, og han formoder nu, at det drejer sig om lignende Hunde som de, der siges at leve i Albanien.

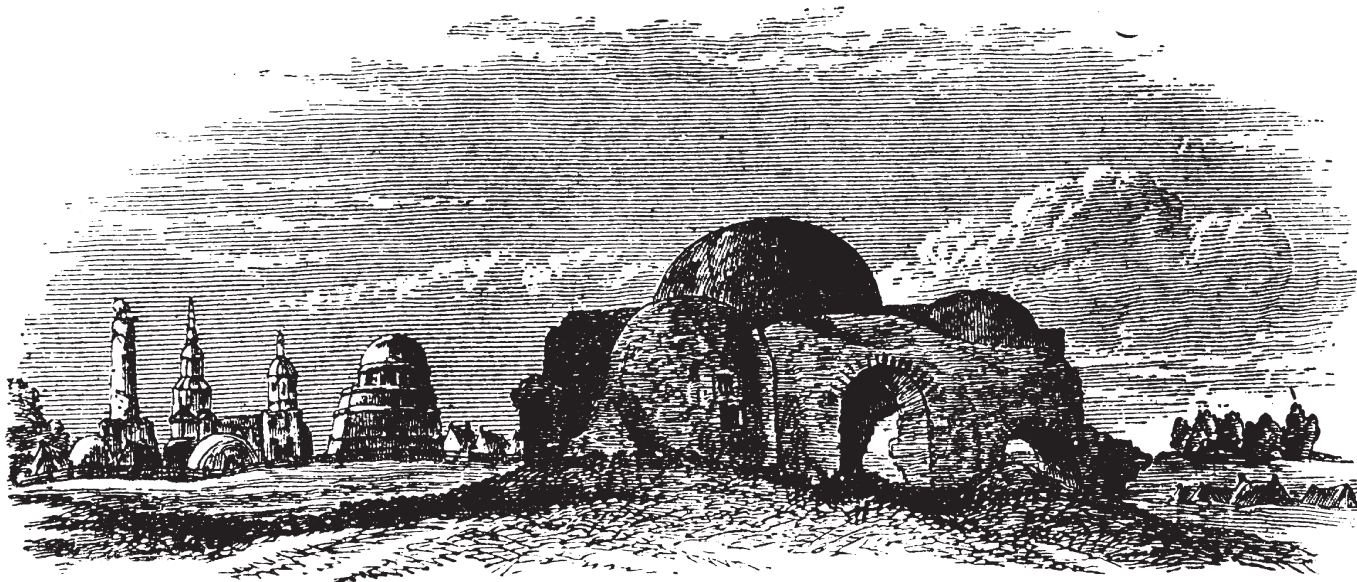
Det er utvivlsomt Samojeider og andre Folkeslag i Nord-Asiens Polaregne, der anvender Hundeslæder, at disse gamle Sagn sigter til. Rubruck beretter endvidere, at fem Dagsrejser Nord for det Sted, hvor han passerede Volga Floden, ligger »*Storbulgarias*« Byer. (Ruinerne af den berømte Stad *Bolgar* findes endnu mellem *Kazan* og *Simbirsk* tæt ved Volgas Bred). Befolkningen her var ivrige Muhammedanere, skønt de laa fjernt fra de øvrige muhammedanske Lande. Rubruck udbryder i den Anledning forbavset:

»Jeg gad vide hvilken Djævel, der bragte Muhammeds Religion helt derhen. Fra »Jernporten« (et berømt Bjergpas i Kaukasus), der danner Porten ud af Persien, er der mere end 30 Dagsrejser igennem Ørkenen, naar man gaar op langs Volga Floden til dette bulgarske Rige, og Bulgarene er de værste af alle Muhammedanere, der holder Profetens Love strengere end alle andre.«

Den mægtige Mongolfyrste Batu, som allerede Carpini havde besøgt paa sin Rejse, havde sin Teltlejr tæt ved Volgas Bred, og den saa paa Afstand ud som en kæmpestor By, i hvis Midte Herskerens Bolig, der kaldes »Urda«, var anbragt.

Allerede Dagen efter Ankomsten blev Rubruck og hans Ledsagere modtaget i Audiens hos Mongolfyrsten. Denne sad paa en gylden Trone i sit mægtige og kostbart smykkede Telt med en af sine Hustruer ved Siden af sig og omgivet af en talrig Skare af sine fornemste Mænd. Barfodede, med ubedækket Hoved og klædt i deres beskedne Dragt ventede de fremmede udenfor Teltet paa at blive stedt for Fyrsten, og efter hvad Rubruck fortæller, forekom det dem selv, at de frembød et sælsomt Skue. Der herskede dyb Stilhed, da Rubruck og hans Ledsagere traadte frem foran Fyrsten, idet de fremsagde Bønnen »Miserere mei Deus«. Batu, der var

Ruinerne af Bolgar.

en velvoksen Mand med et noget rødplettet Ansigt, iagttog dem opmærksomt og opfordrede Rubruck til at tale. Tolken gjorde Tegn til ham om at knæle, og Rubruck, der ikke kunde modsætte sig dette, mumlede en stille Bøn for at fastslaa, at det var den himmelske Gud og ikke den mongolske Fyrste, han bøjede Knæ for. Derpaa holdt han en kort Tale, hvori han fremhævede sin Herre, den franske Konges, udmærkede Egenskaber og inderligt opfordrede Fyrsten til at blive Kristen for derved at faa Del i de himmelske Goder. Fyrsten smilede overbærende dertil, og de tilstedeværende Mongoler klappede ironisk i Hænderne og lo. Tolken var i den Anledning ved at tabe Mælet, men Rubruck bevarede sin Frimodighed og satte Mod i ham. Efter at Batu havde stillet forskellige venlige Spørgsmaal angaaende den franske Konges Krigsplaner mod Muhammedanerne, blev Rubruck indbudt til at sidde ned og drikke Kumys med ham, hvilket blev betragtet som en stor Gunstbevisning. I Forbindelse hermed beretter Rubruck følgende lille karakteristiske Træk: »Medens jeg sad der, saa jeg ned for mig, men Fyrsten bad mig se op, enten fordi han ønskede bedre at se mig eller paa Grund af deres Overtro, for de betragter det som et

daarligt Varsel eller Tegn, der bringer Ulykke, hvis nogen sidder foran dem med sænket Hoved, som om han sørgede, og særlig hvis han støtter Hage eller Kind i sin Haand.« Kort efter sluttede Modtagelsen.

I den franske Konges Brev til *Sartach* blev der anmodet om Tilladelse for Rubruck og hans Ledsagere til at opholde sig i Mongolernes Rige. Denne Tilladelse kunde imidlertid kun gives af Herskeren over alle Mongoler *Mangu*, hvis Residens var i *Karakorum*. Derhen fik Rubruck Ordre til at rejse, men alene, idet hans Ledsagere skulde vende tilbage til *Sartachs* Lejr. Der opstod stor Jammer i Anledning af denne Afgørelse, idet hverken Broder *Bartholomæus* eller Rubrucks øvrige Ledsagere kunde tænke sig at skilles fra ham. Fyrsten forbarmede sig saa over dem og tillod, at de to Præster og Tolken drog videre til *Storkhanen* *Mangu*.

Derimod maatte Skriveren *Gozet* vende tilbage til *Sartachs* Lejr, hvor han forøvrigt fandt Nestorianerpræsterne i *Sartachs* Nærværelse optrædende i de kirkelige Skrud, som de havde frataget Rubruck.

De første fem Uger slog Rubrucks Selskab Følge med *Batus* *Teltlejr*, der flyttede fra Sted til Sted i sydlig Retning langs *Volga* *Flo-*den. At Mongolerne hverken var

særlig gæstfri eller gavmilde overfor de fremmede, forstaar man af følgende Linier i Rubrucks Beretning:

»Til Tider var min Ledsager (*Broder Bartholomæus fra Cremona*) saa sulten, at han sagde til mig, næsten med Taarer i Øjnene: »Jeg tror aldrig mere, at jeg faar noget at spise.« Der følger altid et Marked med *Batus* *Teltlejr*, men det var saa langt borte fra os, at vi ikke kunde naa derhen, thi vi var nødt til at rejse til Fods, da vi ingen Heste havde.« Takket være nogle hjælpsomme Ungarer, der i sin Tid var slæbt med fra Mongolernes Togt til Europa og nu hørte med til *Batus* *Lejr*, fik Rubruck og hans Ledsagere af og til lidt Kød og Kumys til at stille den værste Sult. ■

Aage Krarup Nielsen

I årene 1930-32 udkom på Chr. Erichsens Forlag 6-bindsværket *Jordens Erobring* med undertitlen *Alle Tidens store Opdagelsesrejser*. Forfatteren til bind 4, *Opdagelsesrejser og Togter i Asien II. De mongolske Lande*, var den i samtiden kendte læge, forfatter og eventyrer Aage Krarup Nielsen (1891-1972). Uddraget i dette nummer af Ger er fra siderne 88-103.

Fig. 247. Kalmyk Kvinde.

Viden eller uviden i Danmark om mongolerne - II

Da Henning Haslund-Christensen og de andre fra Danskergården i begyndelsen af 1930'erne udgav deres bøger om oplevelser i Mongoliet, fik danske læsere for første gang en god og dyb førstehåndsindsigt i mongolske forhold. Denne artikelserie handler om, hvad man i Danmark kunne vide – og dermed ikke vide – om mongolerne før 1930.

I 1902 udgav Johannes Steenstrup en lille bog på 110 sider. Den kaldte han »Etnografien – en oversigt til vejledning ved historisk læsning og studium«. (Afskriften er lavet om til nutids skriveform). Steenstrup skriver i forordet:

»Imidlertid beskæftiger etnografien sig i almindelighed kun i ringe grad med de folk, som har grebet ind i verdenshistorien eller båret menneskeheds udvikling. Man vil i de almindelige håndbøger træffe meget lidt om disse folks indbyrdes slægtskab og deres herkomst og navnlig ikke sådanne enkeltheder, som historien netop måtte ønske medtagne og belyste. Jeg behøver her kun at henvise til det danske hovedværk Kristian Bahnsons fortrinlige »Etnografien, fremstillet i dens hovedtræk«; man vil dér kun finde Europas folk be-

handlede på seks sider af de to omfattende bind.«

Kristian Bahnsons »Etnografien« udkom i 1900 med 1.250 sider. I Steenstrups bog handler de første 90 sider om Europa, 5 sider om arabiske folk, en ½ side om Amerika og 2 linier om sorte afrikanske folk. Det er tydeligt at se, hvor Steenstrup har sin interesse. Det er almindeligt i Danmark at betragte etnografien som læren om folkeslag uden for Europa, netop som Bahnson gør. Mon ikke Steenstrup skulle have kaldt sin bog noget andet. Grunden til at han overhovedet nævnes her er, at han faktisk skriver en hel side om mongolerne. Dog først starten på de 2½ side om kineserne (side 105):

»Kineserne hører til en af jordens talrigste folkeætter; de har kun spillet en lille rolle i verdenshistorien, men frembyder stor interesse for det etnografiske studium. Deres udprægede ejendommelighed har holdt sig næsten uforandret gennem årtusinder, og de har en stor rigdom på kilder til oplysning om fortiden. Landets historie fremviser ingen epoker, og aldrig har nogen stordåd lyst op i folket. I verdenshistorien har det næsten aldrig grebet ind; det har aldrig vandret, og skønt landet kun på én side er beskyttet af havet, har folket levet så afsondret som på en ø.«

Man fornemmer, at verdenshistorien kun gælder Europa og omegn. Det er jo synd for hr. Steenstrup, at han ikke har sat sig mere ind i verden uden for Europa. Om mongolerne skriver han (side 98-99):

»Mongolerne har i nutiden det samme hjem som i fortiden, det store højland vest for Mandschuriet og nord for det egentlige Kina, om de end har spredt sig mange andre steder hen. Mongolerne er af naturen flegmatiske og træge, dog velvillige; som lamadyrkere prædike de fred og forsoning. Ikke desto mindre er de krigeriske, og de kunne, som historien har vist, ledede af en udmærket høvding og begejstrede for en sag, udrette store bedrifter og stifte store riger, der dog ikke have bestand i lange tider. Således grundede Temudschin og hans tapre slægt et verdensrige, der omfattede Rusland ikke mindre end Kina. Et århundrede senere skabte Timur Lenk et nyt mongolsk rige; efter at have taget sæde i byen Samarkand og befæstet den underlagde han sig efterhånden Persien, dele af Indien og hele Forasien foruden Sydrusland, indtil han, da han forberedte sig til erobringen af Kina, døde (1405), hvorefter riget opløstes hurtigere, end det var samlet.

Atter et århundrede senere udgik fra Kabul en ny mongolsk erobreren Babur; han faldt ind i Indien og stiftede her Stormogulens Rige (o. 1530), der

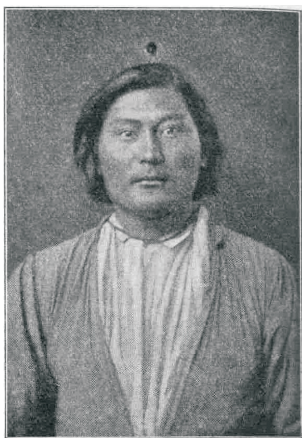

Fig. 240. Kalmuk*.

bestod i nogle århundreder (indtil 1803).

Blandt de nuværende mongolske folk skelner man de østlige mongoler – nemlig Schara-mongolerne i Tibet og ørkenen Gobi, og Kalka-mongolerne nord for Gobi – fra de vestlige mongoler eller kalmykker i Dsungariet og vest derfor. Betegnende er det, at i det 17. århundrede en del kalmykker pludselig brød op og drog mod vest, hvor de standsede ved Ural-floden og ved Volgas munding. Vest for Astakan vandrer endnu en del kalmykker om; flere af

disse stammer drog dog atter pludselig i det 18. århundrede hjem til Kina. Andre af de i det 17. århundrede udvandrede tog vejen imod nord og standsede ved Altai-bjergene (de sorte kalmykker).«

Det var hvad danskere i 1902 kunne læse om mongolerne. Det var ikke meget. Chinggis Khan fik lige en sætning, men ikke noget om hans hær nåede til Polen, heller ikke noget om hans barnebarn grundlagde et kinesisk dynasti. Jeg forstår ikke helt, hvordan man både kan være »flegmatisk og træg« og »prædike fred« samtidig med at man er »krigerisk«. Men siden mongolernes indtog i Polen har europæerne haft en skræk for »faren fra øst«, derfor må de folk, der bor øst på være nogle slemme folk. Det kristne Europa har opbygget et skræmmebillede af »disse vilde og ukristne tartarer fra øst«.

Rolf Gilberg

Illustrationerne til denne artikel er fra Bahnsons bog, *Etnografien fremstillet i dens Hovedtræk*, fra år 1900.

Takhierne vender hjem

Det er nu 15 år siden de første mongolske vildheste med succes blev genudsat i deres naturlige miljø. Siden 1930'erne havde bestanden været truet af udryddelse. I slutningen af 1960'erne var de helt forsvundet fra naturen. De anses for at være verdens eneste ægte vildhest.

De første 15 Przewalski-heste eller takhi (*Equus ferus przewalski*), der blev sluppet løs i den mongolske natur, kom fra Holland i 1992. Siden da er der genindført omkring 200 takhier fra udlandet. Nu er bestanden oppe på over 300 takhier, som ifølge nogle forskere er den vilde forfader til den mongolske tamhest. Kendetegnene for takhien er dens tætte bygning, stående manke, en æsellignende hale og mørkebrune ben.

Ved hjælp af særlige genindførelsesprogrammer har både udenlandske og lokale aktivister, organisationer og den mongolske regering

gjort en kæmpemæssig indsats for at genindføre hestene i deres oprindelige miljø. Forud for takhi-hestens forsvinden fra Mongoliet i 1960'erne havde tyskeren Carl Hagenbeck i Hamburg indkøbt 11 føl fra Mongoliets Khovd-område i 1899. Dermed gav han takhien en mulighed for at overleve.

Den hollandske Fond til Bevaring og Beskyttelse af Przewalski-hesten var den første, der flyttede takhi-heste fra europæiske zoologiske haver til Mongoliet. Der findes i Europa 120 zoologiske haver med takhier. De 54 takhier, der oprindeligt blev indfanget i Mongoliet, var i 2000 vokset til en bestand på 1.800 dyr i Europa.

I 1957 blev der udgivet en stambog med registreringsnumre, statistikker, slægtstavler og andre relevante oplysninger. Stambogen registrerer samtlige takhier, der blev transporteret til Europa i 1899 og senere.

Tre delbestande er blevet genindført i forskellige områder i Mongoliet: Khustai-nationalparken ca. 100 km fra Ulaanbaatar, Talkhiin tal (Takhi-steppen) i Bugat Sum i den sydvestlige del af Gov-Altai Aimag og Khomiin tal i Dorvoljin Sum, vestlige del af Zavkhan Aimag.

Projektmedarbejdere fra de tre områder arrangerede en udstilling om takhi-hesten i Det naturhistoriske Museum i foråret. I udstillingen kan man bl.a. studere hestens race-

mæssige kendetegn, fremtoning, udbredelsesområde og se på billeder og videooptagelser.

Khustai-nationalparken

En undersøgelse foretaget af Den hollandske Fond til Bevaring og Beskyttelse af Przewalski-hesten godtgjorde, at Khustai Nuruu ville være et egnet område til at genindføre takhi-hestene. De første 15 takhier ankom til Mongoliet i 1992.

I første omgang blev hestene holdt i et indhegnet område, for at de kunne få ro til at vænne sig til klimaet. Senere blev det indhegnede område udvidet til 30 hektar. 2 år senere blev de sat helt fri.

»Khustai-nationalparkens program til genudsætning af takhi-hesten« er en del af et verdensomspændende projekt for at genindføre den stærkt truede art til dens mongolske hjemland. Der er blevet genudsat 84 takhier i parken. Hvert år kommer der nye føl til, således at antallet af individer nu er oppe på 200, herunder 107 hopper, 86 hingste og over 30 føl i 19 forskellige flokke spredt over hele Khustai-nationalparken. For at forbedre avlen regner man med at flytte seks hingste fra Khustai til Takhiin tal steppeområdet i efteråret 2007.

Projekterne til genudsætning af takhien har gjort det muligt for de truede takhier at overleve i den vilde

natur. De har på trods af de første års tørke, *zud* og hårde vintre med succes tilpasset sig Mongoliets barske klima. Men det har ikke været uden faremomenter.

Lederen af turismen i nationalparken, Ts. Dashpurev, siger: »Genudsætningsprogrammet, der i begyndelsen blev støttet af den hollandske regering, sluttede sidste år. Tilbage er kun udgifterne til dyrenes beskyttelse. Nu skal Khustai-nationalparken overleve ved egen hjælp på basis af indtægter fra turismen.

Khustai-administrationen arbejder på at sende sine biologer på efteruddannelse i udlandet. Den biologiske forskning, der er udført i Khustai-nationalparken i de sidste 15 år, har ydet et stort bidrag til den måde, som forskning i Mongoliets fauna og flora foregår på. Forskerne har studeret samtlige biologiske arter i området fra lav til vilde dyr. Man har etableret et langsigtet overvågningsprogram. Forskning i klimaet har stået på i 15 år. Vi er nu i gang med at forske i nedkølet jord.«

Bevaringen af biodiversiteten er ikke mulig uden medvirken af de lokale indbyggere. Projektet har foretaget nogle undersøgelser i bufferzonen, hvor man har spurgt landbefolkningen om dens syn på nationalparken og dens indvirkning på den daglige tilværelse.

Man har etableret et samarbejde med de lokale hyrder ved at inddrage dem i projektet og få dem til at

føle et medejerskab til aktiviteterne, som har været opdelt i tre kategorier:

- Oplysningskampagner over for offentligheden
- Kompensation for eventuelle tab forårsaget af nationalparkens oprettelse
- Økonomiske udviklingsprojekter

Til eksempel kan nævnes oprettelsen af en ostefabrik i Altanbulag, yoghurtfabrikken i Bayankhangai, støtte til landmænd i Argalant og Bayankhangai, fremme af høproduktion og salg, uddannelse af kvinder inden for småerhverv og ydelse af mikrolån.

Parken giver arbejde til folk. Alle opsynsmænd og vagter tilhører lokalsamfundet. Der har været en opblomstring af turismen i bufferzonen, og lokale guider deltager i nationalparkens kurser. Alligevel har parken behov for yderligere udvikling.

Der er blevet optalt 46 forskellige pattedyrarter. Foruden de 150 Przewalski-hestene i 2003 har man registreret 500 *maral* (kronhjorte), 50-100 mongolske gazeller (sæsonbetonet op til 500) inkl. sorthalede gazeller, et antal rådyr, *argali*-får på vandring og mere end 20.000 *bobac*-murmeldyr, der lever i parken. Dertil kommer adskillige arter gnave som fx *suslik* (jordegern) og

langhalet hamster. Almindeligt forekommende rovdyr er *corsac*-ræv og ulv (over 25), sibirisk los, *manul*-kat, grævling og mår.

I Khustai-nationalparken findes der spor af gammel beboelse. Blandt de ældste er de mange stenaldersgrave, der ligger spredt ud over terrasserne i Tuul-floddalen og andre tilstødende floddale. De ældste spor menes at være over 4000 år gamle.

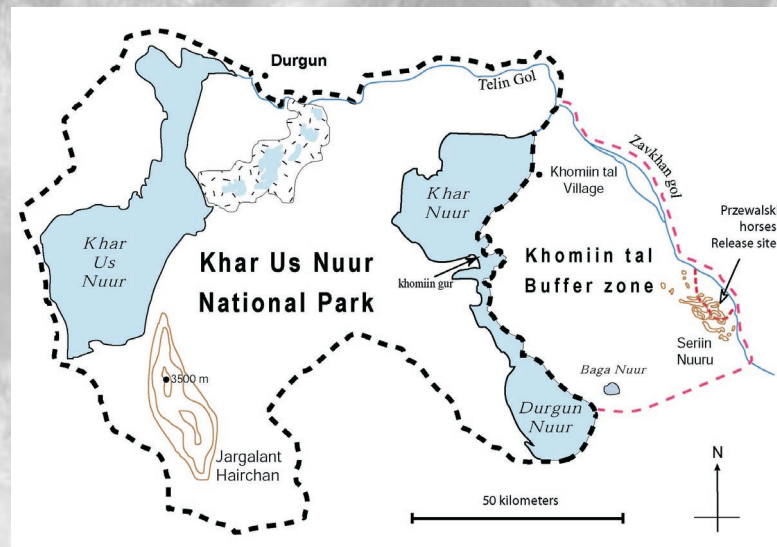
Den mest spektakulære gravplads markeres af et antal statuer, der befinder sig lige uden for parkens vestlige grænse. Denne gravplads stammer fra et folk af tyrkisk oprindelse (ongoter) fra en senere tid (for omkring 1.200 år siden).

Det hellige bjerg, Hustai, har til alle tider været tilbedt af de lokale indbyggere. Det har betydet, at bjergget og dets økosystemer gennem årene har været godt beskyttet mod rovdrift på dets ressourcer.

Takhiin tal

I 1979 bad en mongolsk embedsmand den tyske forretningsmand Christian Oswald om hjælp til at genudsætte takhies i deres naturlige miljø i Mongoliet. Han slog til uden at ane, hvad »takhies« var for noget. Efterfølgende involverede han den zoologiske have i München, som havde en bestand af Przewalski-hestene. Men det første forsøg på at genindføre takhies til deres hjemland fejlede.

Den internationale Takhi-gruppe ITG (*International Takhi-Group*) blev oprettet i 1990 af Christian Oswald. Han stiftede tillige en fond i samarbejde med den mongolske regering. I 1995 sluttede »Werner-Stamm-fonden til bevaring af sjældne hestearter« og i 1996 Langenberg-dyreparken sig til. Senere er der kommet flere til. I 1999 sluttede alle disse organisationer og engagerede enkeltpersoner sig sammen i ITG.

ITG bragte i 1992 de første takhies til det særligt beskyttede område Gobi B i Bugat Sum, Gov-Altai Aimag. Siden starten på genudsætningsprogrammet har ITG i alt sluppet 89 heste løs i Takhiin-dalen. Der er nu en bestand på over 100 takhies.

Mange enkeltpersoner og organisationer fra Schweiz, Østrig, Storbritannien og USA har bidraget til genudsætningsprojektet.

Lige så vigtig som transporten og omsorgen er for takhies i Mongoliet, er de grundige forberedelser og udvælgelsen af dyrene i Europa. Den genetiske forskel mellem dyrene indbyrdes og mellem de dyr, der allerede er blevet genindført i Mongoliet, bør være så stor som overhovedet mulig.

I år vil der blive overført seks takhi-hestene fra Khustai-nationalparken til Takhiin tal. Transporten vil blive udført af et team ledet af ITG-projektlederen, dr. Chris Walzer, og finansieres af ITG og Khustai-centret.

Den mongolske koordinator ved ITG, N. Enkhsaikhan, siger: »Der er flere fordele ved at overføre takhi-hestene fra Khustai til Takhiin tal. For det første har takhies i Khustai allerede tilpasset sig det mongolske klima, hvilket giver be-

standen en bedre mulighed for at modstå udfordringerne fra den naturlige udvælgelse. For det andet er transportudgifterne fra Europa meget store. Vores samarbejde om udveksling af takhi-hestene har forbedret avlsarbejdet. Det er et stort fremskridt for os.«

Overvågningen af takhies startede, da dyrene blev sluppet ud i området. Den blev udført af de lokale opsynsmænd. Senere er der parallelt hermed oprettet et internationalt forskningsprogram finansieret af den østrigske videnskabsfond. Østrigerne har forsynet forskerne i marken med computere, solenergistationer og satellittelefoner.

I 2006 opførte Østrig et forsknings- og informationscenter understøttet med energi fra solpaneler og bredbåndsinternet for at gøre det muligt at gennemføre omfattende økologiske studier i Zuungar Gobi.

Khomiin tal

Det tredje genudsætningsprogram blev etableret i Khomiin tal i 1998 med støtte fra Verdensnaturfonden WWF.

Khomiin tal er et fjerntliggende område i Onts Bag, den mindste administrative enhed i Dorvoljin Sum,

Zavkhan Aimag. En undersøgelse af området udført i perioden 1998-2000 godtgjorde, at området ved Khomiin tal ville være velegnet til en genindførelse af takhi-hesten. Det førte til, at *WWF Mongolia* og Den franske Przewalskihest Forening sagde god for at genudsætte den truede takhi-hest i sit oprindelige levested. I alt 22 takhier blev flyttet fra Frankrig til deres nye hjem på steppen i Khomiin tal. Endnu er der ikke kommet føl ud af det.

B. Monkhtuya, som er forskningsmedarbejder ved Khomiin tal genudsætningsprogrammet, siger: »11 takhi-hest fra 4-5 europæiske zoologiske haver formerede sig i et halvildt fransk naturreservat under overvågning af Det franske Selskab for Bevarelse af Takhi, stiftet i 1991. Man nåede op på en bestand af ca. 50 heste i 2000. Efterkommere af disse heste blev bragt til Mongoliet. Nu er her 22 takhi-hest, 8 hingste og 14 hopper i fire flokke.

Ifølge de internationale regler om dyretransport er det ikke tilladt at transportere drægtige dyr eller nyfødte unger. Da vi overførte takhierne var det efterår og sæson for fødsler. Derfor blev dyrene vaccineret mod graviditet. Det er årsagen

til, at der indtil videre ikke er kommet nogen føl. Vi håber på, at vi måske får vores første føl til næste år.

At genudsætte dyr fra zoologiske haver i naturen er ikke nogen nem opgave i de første 3-6 år. Tab kan ikke undgås. Vores takhier fra Frankrig parrer sig i det fri uden tab i det behårde klima med en temperatur, der går fra +35 om sommeren til -40 om vinteren. Det er en af vores projekts største præstationer.

Om vinteren giver vi dyrene fodertilskud, fx havre. Vi har opstillet nogle læskærme, som de dog ikke benytter. Vi vil ikke indføre flere takhi-hest udefra, fordi vi ønsker at studere avlen og genetikken for at modvirke indavl. I løbet af nogle år vil mongolske takhi-projekter udveksle takhier efter genetiske kriterier.

I øjeblikket er en takhi-flok under observation af 5 opsynsmænd i Khomiin tal. De undersøger takhiernes adfærd og levested. Denne monitorering skaffer os vigtige data om takhierne. Det er projektets mål at øge bestanden af takhi-hest til 500 individer, beskytte og genoprette det grønne steppelandskab med dets truede planter, fugle og andre dyr samt nomadefamiliernes kultur og livsbetingelser.«

Hun siger, at der i kølvandet af genudsætningsprogrammet er indledt et omfattende forskningsprojekt vedrørende forvaltning af græsningsarealer, plante- og fugleliv. Bestanden af fugle er blevet optalt hvert år i søområdet.

Adskillige truede fuglearter overlever i området, bl.a. den dalmatiske pelikan (*Pelecanus crispus*), vadefugle, reliktmåge, hvidhalet ørn. I 2005 optaltes der 400 mongolske gazeller og ca. 30 sort-halede gazeller.

Der vil blive udarbejdet græsningsforvaltningsplaner i samarbejde med de lokale hyrder på grundlag af studiet af planter i bufferzonen.

Khomiin tal, der optager et areal på 2.500 km² i den vestlige del af Mongoliet, fungerer som bufferzone til nationalparken Khar Us Nuur og indgår i økoregionen Altai-Sayan. Landskabsformerne er høje bjerge med taiga, tundra, skov, vådområder, steppe og ørken. Regionen er et af verdens højst rangerende økoområder, berømmet for sin enestående biologiske diversitet. Khomiin tal er et af takhi-hestens oprindelige udbredelsesområder; den sidste hest blev set her i 1950'erne. Området har mulighed for at huse en bestand på 3.000-4.000 takhi-hest.

Antallet af indbyggere i Khomiin tal er meget lille, der bor ca. 300 mennesker i 60 husstande. De bor alle uden for de indhegnede områder. ■

B. Oyundelger

The Mongol Messenger
32(838):6-7 – 01.08.07

www.hustai.mn
www.takhi.org
takh.org

Big Business

Beretninger fra den mongolske forretningselite

Den 20. oktober blev en ny engelsksproget bog udgivet og sat til salg i Nomin-centrets boghandel i Ulaanbaatars 3. mikrodistrikt.

Bogens titel er *Secrets of Mongolian Business Leaders*, en lokkende titel der måske er lidt misvisende. Vi får ingen detaljer om det søde liv i natklubberne og de veldækkede middagsborde. I stedet får vi fortalt historien om mange af de mennesker, der enten har haft eller stadig har stor betydning for Mongoliets udvikling.

Den mongolske forretningselite hører til blandt landets rigeste og mest magtfulde aktører både på scenen og bag rampelyset. Det er spændende at læse om deres baggrund (de fleste af dem kommer fra fattige familier på landet tilbage i kommunisttiden), og hvordan de har overvundet store vanskeligheder.

Mange af dem indrømmer frejdigt, at de har draget fordel af de illegale forretningsmuligheder, de havde adgang til i forbindelse med statsstøttede universitetskurser i andre jerntæppelande. For eksempel solgte de mongolske skind til russerne og indførte illegale importvarer som fx biler og fjernsyn til Mongoliet.

De afslører uden betænkeligheder, hvordan de fik varerne over grænsen, og hvor stor fortjenesten var. Nogle beretter endog om deres fiaskoer, og hvordan de kom ovenpå igen.

Bogen er altså ikke kun en lovprisning af de førende forretningsfolk, men tillige en beretning om de kaotiske og forvirrede forhold efter det socialistiske systems kollaps og den efterfølgende opbygning af et demokratisk system og markedsøkonomi.

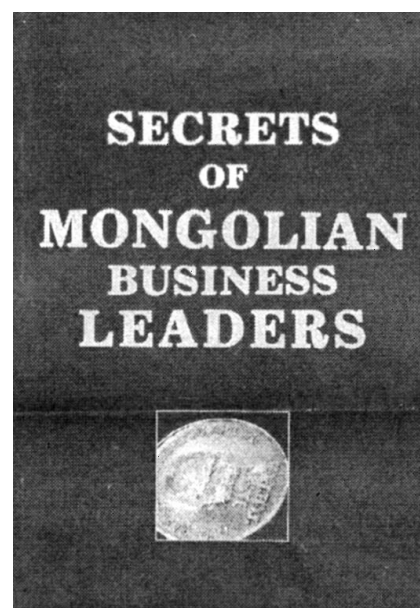
1990'erne var en periode i mongolernes liv, hvor der herskede stor forvirring, hvor der blev lidt afsavn, var mangel på mad, stor fattigdom – og muligheder. Det var perioden for dem, der turde gribe chancen – nogle havde succes, mange klarede det ikke. Bogen fortæller om, hvordan 38 af nutidens mongolske topforretningsfolk arbejdede sig op til deres nuværende position.

I øvrigt afslører bogen også den mandschauvinisme, der stadig præger Mongoliet. Således er kun 4 af de 38 portrætterede personer kvinder, og mens vi får oplyst navnene på deres fædre, får vi ikke navnene på deres mødre eller søstre, og kun få af dem har en selvstændig identitet uden for familien.

Bogen er særdeles spændende og meget oplysende. Den forfalder ikke til gold kritik, men bringer afsløringerne på sin helt egen måde. Den bør stå på hylden hos alle, der ønsker at vide noget om de mekanismer, der driver den mongolske markedsøkonomi frem. ■

John Wilkes

The Mongol Messenger
45(851):11 – 24.10.07

Batsukh Jarantai og Chinzorig Onon: *Secrets of Mongolian Business Leaders*. Kan købes i Internom Bookstore, Majestic Bookstore, State Department Store, Nomin Department Store.

Aktuelt

The Mongol Messenger rapporterer:

Hunnergrav 29.08.07
Det mongolske Nationalhistoriske Museum, Det arkæologiske Institut ved Det mongolske Videnskabsakademi og Det koreanske Nationalmuseum har afleveret en rapport om udgravningerne af en stormands grav fra hunner-perioden. Udgravningerne foregik under det fælles projekt *Mon Kor*.

Arbejdet er foregået i området Duurlig Nars i Bayan-Adarga Sum, Khentii Aimag. Udgravningerne har frilagt én stor og to små grave i en dybde af 8 meter, og man har fundet seletøj, jern- og bronzegenstande, et halssmykke, genstande af jade, en stor vase, en sølvske mm.

Den gulddekorerede kiste er det første fund af sin art i Mongoliet, og graven er blandt de seks største, der har tilhørt hunner-aristokratiet. Genstandene vil blive konserveret i Sydkorea og derefter udstillet i Det mongolske Nationalhistoriske Museum til næste år.

Vragrester i Khövsgöl 10.10.07
Miljøminister Erdenebaatar har sat et hold forskere i gang med at registrere koordinaterne på skibe, der er sunket i Khövsgöl-søen, og undersøge muligheden for at få dem fjernet. Russiske forskere vil bistå mongolerne med at lokalisere dem og få dem fjernet fra søen i år. Ifølge uofficielle kilder er næsten 30 skibe gået til bunds i søen siden 1950.

Mobiltelefoner 17.10.07
Myndighederne for Telekommunikation og IT (ICTA) har meddelt, at antallet af mobiltelefonabonnenter i Mongoliet er nået op på 1 mio. den 10. oktober. Formanden for ICTA, Ch. Saikhanbileg, konstaterede, at det med en befolkning på kun 2,6

Rattana Manii er bygget i 1976 og sejler under mongolsk flag. Skibet er på vej fra Bangkok til Singapore, 29.10.05.

USA indgår sø-sikkerhedsaftale med Mongoliet

USA og Mongoliet underskrev tirsdag en samarbejdsaftale om at opbringe skibe, der er under mistanke for at sejle med masseødelæggelsesvåben. USA siger, at den bilaterale såkaldte PSI-aftale vil styrke USA's kampagne for at opbringe ekstremisters eller slyngelstaters søtransport af masseødelæggelsesvåben.

Amerikanske embedsmænd lader sig ikke gå på af den kendsgerning, at Mongoliet ikke har adgang til havet og heller ikke råder over nogen flåde. Mongoliet er snarere kendt for Gobi-ørkenen og Djengis Khan end søfart.

Men Sean McCormack, talsmand for udenrigsministeriet i Washington, påpeger, at Mongoliet har et skibsregister. Her er mindst 61 fartøjer registreret og sejler under bekvemmelighedsflag.

/ritzau/AFP
23.10.07

mio. mennesker var lidt af en bedrift at kunne notere så mange abonnenter. I 2005 var antallet 500.000, altså en fordobling i løbet af 2 år.

Chinggis Khan leksikon 21.11.07
Undervisnings-, Kultur og Videnskabsministeriet har udgivet et nyt Chinggis Khan leksikon. Mere end 30 videnskabsfolk har siden 2003

Fredsmanifestation på Sukhbaatar-pladsen

Den internationale Fredsdag blev fejret for sjette gang i Mongoliet den 21. september. I 25 år har FN og organisationens medlemslande fejret dagen for at fremme den fredelige sameksistens og FN's fredsskabende aktiviteter.

Adskillige af de religiøse organisationer gjorde fælles sag med mongolske NGO'er og sendte fredsduer af sted samtidig med, at de bad for fred på jorden. Lamaer ved Gandantegchilen- og Dashchoilin-klostrene bad for fred hele dagen, og lama Javzandamba Khutagt og andre lamaer sendte fredsbønner over FM-radioen.

Om eftermiddagen blev der dekoreret 1 minuts stilhed i anledning af fredsdagen. Organisationen »Fredstjenesten« arrangerede en tegnekonkurrence under overskriften »Freden starter i familierne« for skoleelever, og de uddelte medicin til udsatte familier.

Mennesker fra de forskellige religioner, buddhisme, kristendom, islam, hinduisme og bahai-troen, bad for fred på Sukhbaatar-pladsen, mens fredsklokken ringede.

B. Oyndelger
The Mongol Messenger
40(846):12 – 26.09.07

bidraget til udarbejdelsen af leksikonet. Det indeholder over 580 artikler om Chinggis Khans baggrund, aktiviteter og betydning for verdenshistorien og udviklingen af den mongolske stat. Værket er illustreret med over 100 billeder og kort. Leksikonet er blandt de 108 videnskabelige værker, der er under planlægning.

Sanjaagiin Bayar valgt til formand for Det mongolske Folks Revolutionære Parti (MFRP)

MFRP's XXV partidag. Partiets ledelse: D. Regdel, M. Oyunbat, M. Enkhbold, S. Bayar, T. Gandi, A. Meramkhaan. Foto: DMA

Sanjaagiin Bayar, tidligere generalsekretær for MFRP, blev sent om aftenen den 26. oktober valgt til ny formand for partiet. Han afløser ministerpræsident Miyegombo-giin Enkhbold (43). 229 af 666 tilrejsende delegerede stemte på Enkhbold, Bayar fik 377 stemmer. Formand for fraktionen, Tsendiin Nyamdorj, der anbefalede Enkhbold, advarede mod en svækkelse af regeringen. Formanden for det største oppositionsparti, Elbegdorj, var ikke overrasket over afgørelsen. »Man skifter ikke heste midt i vade-stedet.« 8 måneder før parlamentsvalget er det overflødigt at udskifte partitoppen.

Til Bayars fordel taler, at hans navn ikke bliver sat i forbindelse med korruptionsaffærer eller grundspekulation. Efter valget erklærede den ny formand, at han vil arbejde

tæt sammen med sin forgænger. Det der betyder noget er ikke hvem der leder partiet, men hvor hurtigt og effektivt fornyelsen foregår.

Afgørelsen om S. Bayar skulle danne en ny regering eller Enkhbold skulle blive på posten som ministerpræsident faldt om aftenen den 28. oktober: Efter en turbulent diskussion, hvor Enkhbold plæderede for, at han skulle fortsætte med at fungere som ministerpræsident, anbefalede 412 af de tilstedeværende delegerede, at ministerpræsidenten og partiformanden skulle være den samme person, 185 var imod.

De delegerede bekræftede valget af de 255 medlemmer af partikonferencen (Namyn Baga Khural), som aftenen før var valgt ved hemmelig afstemning.

Kl. 20.30 trådte S. Bayar op på talerstolen og holdt afslutningsta-

Sanjaagiin Bayar er født i 1956 i Ulaanbaatar. Efter afslutningen af sit jurastudium ved Moskvas Statsuniversitet i 1978 arbejdede han i Ulaanbaatar som journalist og chefredaktør ved *Montsame* og *Mongol Press*. 1990-92 var han medlem af Den mongolske Folkerepubliks *Baga Khural* og formand for statsorganernes permanente udvalg. 1992-97 underviste han på Akademiet for Samfundsvidenskaber, gennemførte et forskningsophold ved universitetet i Washington, var direktør for Institutet for Strategisk Forskning ved det mongolske forsvarsministerium. 1997-2001 var han chef for præsidentkontoret, 2001-05 ambassadør i Moskva, i januar 2005 valgt til generalsekretær for MFRP, som han har været medlem af siden 1988.

MFRP i tal

- 161.500 medlemmer
- 666 af 678 valgte delegerede deltog i partidagen, heraf var 147 kvinder.
- 107 delegerede er i alderen indtil 35 år, 226 i alderen 36-45, 303 i alderen 46-60, 39 over 60 år.
- Den yngste delegerede var 21 år og kommer fra Selenge Aimag.

len. Partiets hovedopgave bliver i de kommende måneder at forberede valget i 2008 og at organisere en valgsejr. Den 29. oktober trådte det nyvalgte partiråd sammen til sit første møde.

Nyhederne om partikongressen og den ny regeringsdannelse på dette opslag er skrevet af dr. **Renate Bormann** fra *Deutsche Mongolei-Agentur, DMA*. www.mongolei.de/news

De delegerede fra MFRP's XXV partidag opstillet til fotografering foran statuen af Chinggis Khan. Foto: DMA

Frihed - ærlighed - solidaritet

Under dette motto begyndte den 22. oktober Det mongolske Folks Revolutionære Parti (MFRP) sin XXV partidag. I 3 dage diskuterede de delegerede, der var opdelt i 3 arbejdsgrupper, partiets stilling, den fremtidige kurs, det fremlagte udkast til det ny partiprogram, den reviderede partivedtægt og manifestet.

Ministerpræsident Enkhbold, der indtil den 26. oktober også var formand for MFRP, roste i sin årsberetning på partidagen regeringens resultater: væksten på 8,4%, stigningen i bruttonationalproduktet fra 2,5 billioner tugrik i 2005 til 3,2 billioner tugrik i 2006. Valutareserverne beløber sig til 1. mia. US\$.

Infrastrukturen er blevet afgørende forbedret. I stadig flere aimager er gruslandingsbanerne for flytrafikken blevet erstattet af asfalterede landingsbaner. Investeringerne i vejbygning og trafik er mere end fordoblet i forhold til 2006. Til næste år skal alle aimager være til-

sluttet elforsyningsnettet. Fattigdommen er gået ned med 2,5%, pr. oktober 2007 er der oprettet over 68.000 nye arbejdspladser. Mindstelønnen blev hævet til 90.000 tugrik, for statsansatte til mindst 250.000 tugrik.

Alligevel mødes partiledelsen og regeringsmedlemmerne med en storm af kritik. Korrupsion, løgne og studehandler hører til dagens orden. Dertil kommer jordspekulation i både aimager og hovedstad og en uigennemsigtig pengepolitik i Mongolbanken. Kursen på tugrik bliver i forhold til dollaren holdt kunstigt oppe, hvad der før eller senere vil få negativ indvirkning på samfundsøkonomien. Det er ikke kun oppositionen, der kritiserer den utilstrækkelige koordinering mellem Mongolbanken og finansministeriet.

Delingen af partiet, som nogle havde frygtet og andre havde håbet på, skete ikke.

Regeringsskifte

Den 8. november sanktionerede parlamentet M. Enkhbolds afskedsbegæring som ministerpræsident og vedtog regeringens tilbagetræden. 42 af de 47 tilstedeværende parlamentsmedlemmer stemte for vedtagelsen. Den nyligt valgte formand for MFRP, S. Bayar, blev enstemmigt foreslået til ny ministerpræsident. Beslutningen blev overbragt præsident N. Enkhbayar. Indtil en ny regering er dannet, fortsætter den siddende regering som forretningsministerium.

På mødet i det mongolske parlament, Den store Statskhural, den 22. november blev valget af Sanjiin Bayar til Mongoliets 25. ministerpræsident bekræftet. Dannelsen af den ny regering skete dog ikke uden forhindringer, idet man på parlamentets møde den 6. december ikke kunne enes om udnævnelsen af samtlige ministre.

Ved redaktionens slutning så den foreløbige ministerliste således ud:

- Shadar Said eller viceministerpræsident: **Miyegombogijn Enkhbold**, 43 (MFRP)
- Udenrigsminister: **Sanjaasurengiin Oyun**, 43 (formand for Borgerpartiet)
- Finansminister: **Chultemiin Ulaan**, 53 (MFRP)
- Justits- og Indenrigsminister: **Tsendiin Munkh-Orgil**, 43 (MFRP)
- Industri- og Handelsminister: **Khalskhuugiin Narankhuu**, 52 (MFRP)
- Arbejds- og Socialminister: **Damdingiin Demberel**, 66 (MFRP)
- Landbrugsminister: **Tserendorjiin Gankhuyag**, 41 (Borgerpartiet)
- Forsvarsminister: **Jamnandorjiin Batkhuyag**, 45 (Nyt Nationalparti)
- Sundhedsminister: **Byambagiin Batsereedene**, 52 (MFRP)
- Undervisnings-, Kultur- og Videnskabsminister: **Nordovyn Bolormaa**, 45 (MFRP)
- Leder af regeringskontoret: **Nyamaagiin Enkhbold**, 50 (MFRP)

Det største antal stemmer i parlamentet fik S. Oyun med 93,1%.

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 91*

Lørdag den 23. februar kl. 15-17
St. Kongensgade 68, opg. A, Kbh. K

Mongolsk strubesang

Kunsten at synge tostemmigt med sig selv mestres bl.a. af en del mongoler. På mongolsk hedder denne kunstart *köömii* – andre steder i verden har den andre navne. Kort fortalt består *köömii* i at frembringe overtoner til en basistone – således skriver **Michael Hauser** i indledningen til omtalen af sit foredrag.

Vi skal se en fransk videofilm (38 min. med engelske undertekster) af den fransk-vietnamesiske forsker Tran Quang Hai. Hans enestående specialviden om *köömii* omfatter såvel det sangtekniske som det fysiske – med røntgenoptagelser og spektrogrammer – og vi skal også opleve meget dygtige *köömii*-sangere.

Efter filmen kan vi prøve, om vi selv er i stand til at synge tostemmigt, altså at udføre strubesang, overtonesang, splittonesang, mouth music, ja – *köömii*.

Kommende arrangementer

Den kommende generalforsamling 2008 og forårsfesten er planlagt til *lørdag den 29. marts*.

Forårssæsonens sidste møde er planlagt til *lørdag den 26. april*. Oplysninger om dette møde bringes i næste nummer af Ger.

Kontingent

Kassereren mangler endnu de sidste kontingentindbetalinger for 2007. Hvis du vil sikre dig mod at blive slettet af medlemslisten, er det allersidste udkald.

Adresseændring

Hvis du skifter adresse, er det vigtigt at meddele det direkte til kassereren, da vi ikke har andre informationskilder til at holde medlemslisten ajour. JK

Mongolsk kogekunst

Den 17. november var der mongolske opskrifter på programmet. 12 deltagere i *workshoppen* fik under kyndig vejledning lært, hvordan man laver *Buuz* og kartoffelsalat. Til venstre står den ene af arrangørerne, **Burmaa**, der iagttager **Selenge** med en skål ingredienser til salaten. Efter tilberedningen blev retterne sat til livs sammen med en øl eller et glas rødvin og mongolsk vodka.

13 år i Mongoliet

Den 1. december blev et mindeværdigt møde, hvor 30 medlemmer fik lejlighed til at hilse på **Axel Krebs**, søn af den legendariske læge Carl Krebs, som 1923-36 tilbragte 13 lykkelige år i Mongoliet.

Fotos: Bulgan

Støttefonde

Gadebørn i Mongoliet
Girokonto 1670-7805
Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg

Kulden i Mongoliet
Girokonto 6003-3005
Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby